

12 IN AMSTERDAM

**SEPTEMBER
2018**

PRO

**SPREIDING EN
OVERTOERISME**

GRESS

NL

Amsterdam in Progress

Amsterdam in Progress (AiP) is een onafhankelijke denktank die concrete plannen ontwikkelt om balans in de stad te stimuleren. De problemen rondom balans en drukte zijn complex, want Amsterdam heeft grote economische belangen bij toerisme, die echter steeds vaker op gespannen voet staan met het dagelijks leven van mensen in de stad.

Amsterdam in Progress is een groep betrokken Amsterdammers die constructieve oplossingen aandraagt – voor nu en in de toekomst. Deze publicatie wijkt enigszins af van de andere AiP-publicaties omdat ze minder oplossingsgericht is. Deze publicatie is eerder een waarschuwing dat inzetten op spreiding het probleem van overtoerisme, drukte en disbalans niet zal oplossen, maar juist zal verergeren. Pas als we dit onder ogen zien, ontstaat er ruimte om het over de echte oplossingen te hebben.

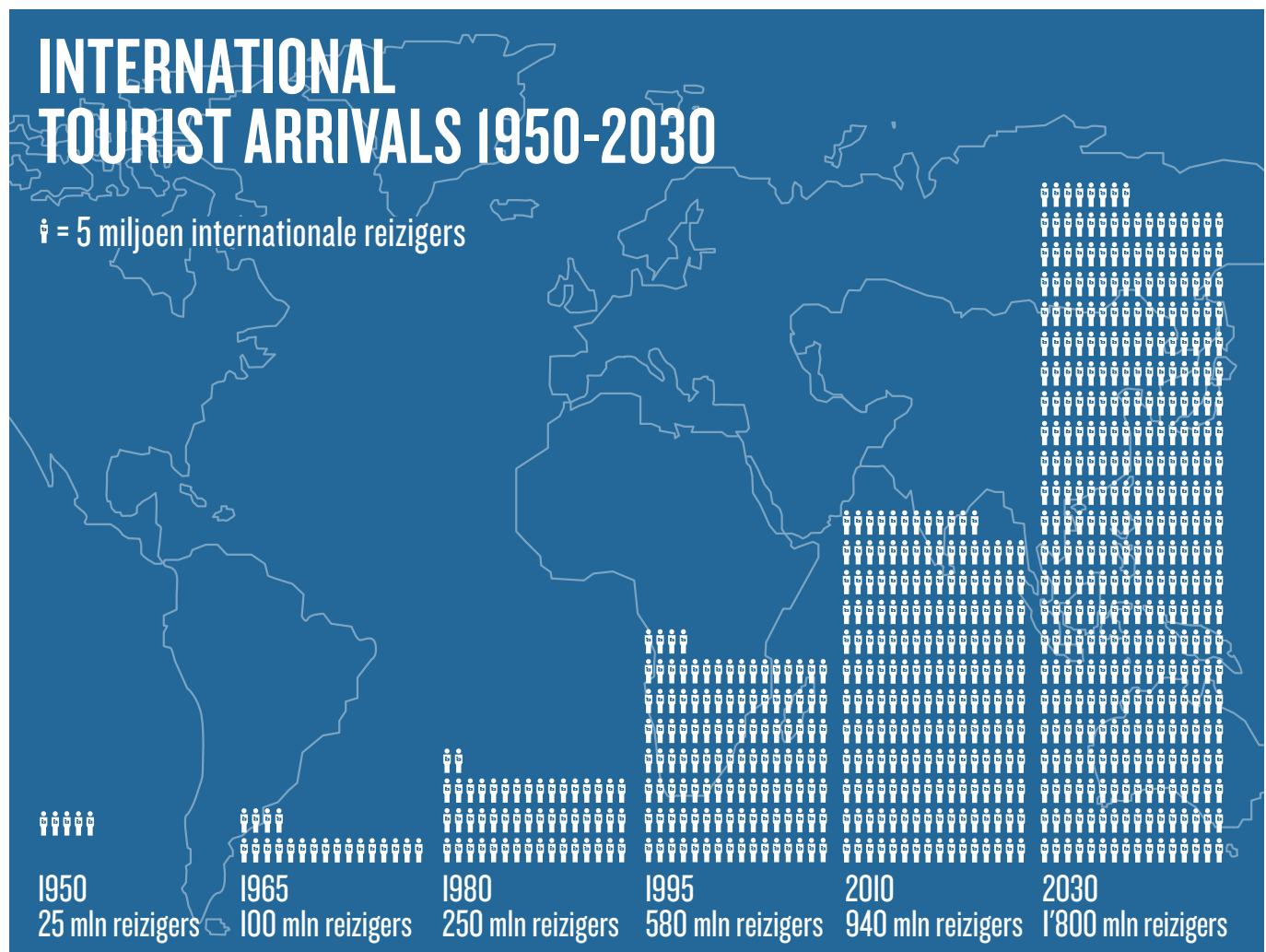
Uitgangspunten zijn:

- 1+1+1 – een balans tussen bewoners, bedrijven en bezoekers, passend bij de menselijke maat van Amsterdam.
- Flexibel – de stad verandert snel en dat vraagt om oplossingen die kunnen mee veranderen.
- Vrijheid & Diversiteit – kernwaarden van de stad, met alle voor- en nadelen van dien.

3 Wat is er aan de hand?

Iedereen praat erover en de kranten staan er vol mee: overtoerisme. Terwijl het moderne toerisme al meer dan een eeuw bestaat, zijn massatoerisme en overtoerisme verschijnselen van een veel recentere datum. Overtoerisme staat niet op zichzelf, maar is het resultaat van de explosieve groei van het toerisme wereldwijd. Waren er in 1950 nog maar 25 miljoen internationale reizigers, in 2015 waren dat er zo'n 1,2 miljard en in 2030 worden er 1,8 miljard reizigers verwacht.

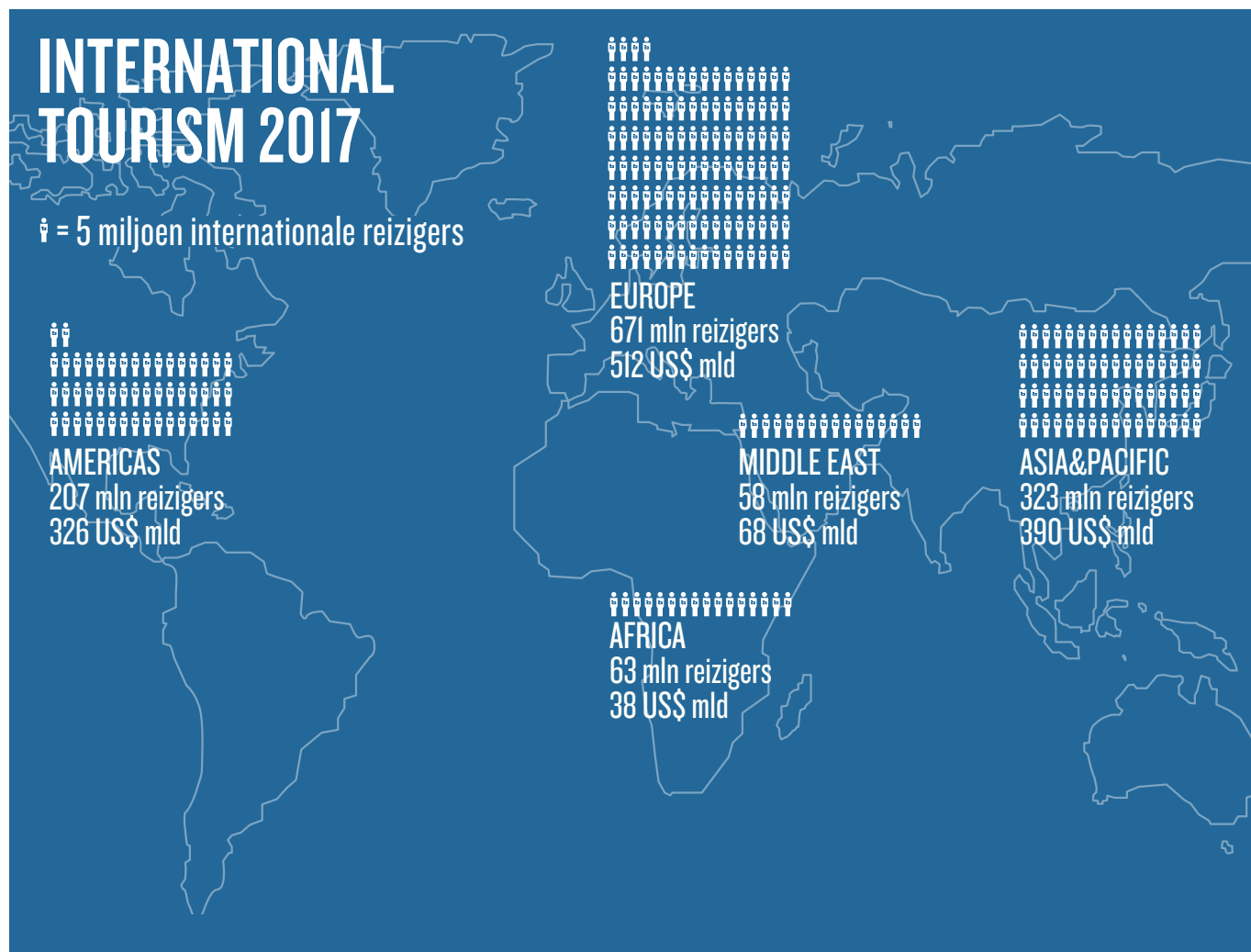
Al sinds decennia zijn de belangrijkste aanjagers hiervan een groeiende wereldbevolking en een toegenomen welvaart, en meer recentelijk de explosieve opkomst van de middenklasse in een aantal 'nieuwe' economieën, technologische en politieke ontwikkelingen die van de wereld een *global village* maken, en uiteraard de extreem goedkope vliegtickets.

4

Wereldwijd is Europa het meest in trek

Door de toegenomen populariteit van stedentrips zorgt deze toeristenstroom in vele Europese steden voor een disbalans tussen bewoners en bezoekers. Dat geldt in eerste instantie voor de minder grote steden met een kleine en aantrekkelijke historische binnenstad. Denk aan Venetië, Barcelona, Praag en Dubrovnik, maar ook aan Amsterdam dat met 854.000 inwoners, en een historisch centrum met nog geen 90.000 inwoners, nu ruim 7 miljoen buitenlandse bezoekers per jaar trekt. De verwachting is dat in 2030 het aantal inwoners van Amsterdam gegroeid zal zijn tot 940.000 terwijl het aantal buitenlandse bezoekers minimaal zal verdubbelen. De nu al bestaande disbalans tussen bewoners en bezoekers wordt dus nog veel groter.

In tegenstelling tot grote wereldsteden als Londen, Parijs, New York en Tokyo heeft Amsterdam maar één, klein centrum, waar ook nog eens vrijwel alle bezienswaardigheden en andere toeristische trekpleisters zijn te vinden. Het is dus logisch om te veronderstellen dat het overgrote deel van die extra stroom toeristen naar dat centrum zal trekken. Vooral daar zal het veel drukker worden en bewoners die nu geen last hebben van overtoerisme zullen er dan waarschijnlijk anders over denken.

Toeristische druk in Amsterdam het hoogst

‘Amsterdam heeft verreweg de grootste toeristische druk, namelijk 232 hotelovernachtingen per dag per vierkante kilometer in 2016’ stellen onderzoekers van het ‘Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2017’. Zij berekenen de toeristische druk door het gemiddelde aantal overnachtingen per dag per vierkante kilometer in een bepaald gebied te berekenen, en daarnaast door het gemiddelde aantal overnachtingen per dag per 100 inwoners in een bepaald gebied. Dat is circa 27 keer zo hoog als het Nederlandse gemiddelde. Die druk is nog hoger, als niet naar de totale landoppervlakte van de gemeente Amsterdam wordt gekeken maar alleen naar de oppervlakte van de binnenstad, waar de meeste toeristen verblijven. Volgens de onderzoekers wordt de toeristische druk van verblijfstoerisme in Amsterdam met name veroorzaakt door de buitenlandse bezoekers.

Waar staat Amsterdam?

In het coalitieakkoord van mei 2018 schrijft het nieuwe college onder Balans in de stad, ‘Toerisme hoort bij het internationale karakter van Amsterdam en dat moeten we blijven koesteren. Maar tegelijkertijd worden de positieve kanten van het toerisme, zoals werkgelegenheid en inkomsten voor de stad, steeds meer overschaduwde door de negatieve gevolgen. Overlast, drukte en afval maken dat de

leefbaarheid van sommige buurten ernstig onder druk staat. En de monocultuur in winkelaanbod maakt de stad niet leuker. Een nieuw evenwicht is nodig. Waarin bewoners centraal staan en bezoekers welkom blijven... Amsterdam is een stad om in te leven, wonen en ondernemen. Pas in de tweede plaats een toeristische bestemming. We willen de lasten en lusten van toerisme beter verdelen. We zetten in op spreiding in de stad en naar de regio.'

Vooraf bij de laatste zin zetten wij grote vraagtekens. Hoe reëel en hoe werkbaar is dit?

ZES REDEKENEN WAAROM SPREIDING HET DRUKTEPROBLEEM IN AMSTERDAM NIET GAAT OPLOSSEN

1. Spreiding kent een aantal randvoorwaarden

In Amsterdam, waar veel bezienswaardigheden op korte afstand van elkaar liggen, laat een beperkt deel van de buitenlandse toeristen zich verleiden om ook het gebied buiten het toeristisch centrum te bezoeken. Om te concurreren met de aantrekkelijkheid van de binnenstad moeten bezienswaardigheden elders voldoen aan een aantal randvoorwaarden:

- Ze moeten een beleving bieden die de (binnen)stad zelf niet kan bieden.
- Ze moeten bekend zijn onder een breed publiek.
- Ze moeten een goede prijs-kwaliteitverhouding bieden.
- Ze moeten niet te ver weg liggen van de stad.
- Ze moeten goed te bereiken zijn.

Om een aantrekkelijke stad zoals Amsterdam te verlaten, voor een aantal uren of voor een dag, moet iets écht de moeite waard zijn. Decennia lang gebeurt dit vanuit Amsterdam naar de iconen zoals de Keukenhof, Zaanse Schans, Marken en Volendam. Een toerist moet voldoende reden hebben om af te wijken van de gebaande paden. Er moet een *reason to travel* zijn. Toeristen laten zich niet zomaar spreiden.

2. Spreiding druist in tegen het gedrag van mensen

Verreweg de meeste buitenlandse toeristen die Amsterdam bezoeken, komen voor het *stedelijke aanbod* – kunst, cultuur, architectuur, winkels, horeca en levendigheid – en in dit aanbod wordt in de (binnen)stad ruimschoots voorzien. Daar komt nog bij dat de buitenlandse verblijfstoerist maar kort in Amsterdam verblijft, gemiddeld 2 nachten. De meeste bezoekers hebben daardoor, bij de eerste keer dat zij Amsterdam bezoeken, simpelweg geen tijd om af te wijken van de bekende lijst van *highlights*.

Bovendien willen toeristen graag dát zien wat andere toeristen voor hen al hebben gezien. Hun zoektocht naar authentieke belevingen gaat hand in hand met de behoefte om in ieder geval tijdens hun bezoek óók de belangrijkste bezienswaardigheden aan te doen – het Anne Frank Huis, de Nachtwacht, het Van Gogh Museum, de grachten en de Wallen moet je gezien hebben; anders heb je immers Amsterdam niet gezien. De massa volgt de massa.

3. Spreiden is dweilen met de kraan open

Het lijkt zo logisch: iedere toerist die verleid wordt om elders heen te gaan, is er één minder in de binnenstad. Daarom wordt spreiding zo vaak gezien als een belangrijke oplossing voor de drukte en overlast in de binnenstad. Helaas werkt dit niet wanneer de toestroom van internationale toeristen vele malen groter is dan de beperkte mogelijkheden om ze te spreiden.

Hoewel de statistieken omtrent toerisme in Amsterdam verre van eenduidig zijn, liegen de prognoses er niet om: het komende decennium komen er véél meer internationale toeristen op ons af. In 2018 verwacht Amsterdam 7 miljoen buitenlandse verblijfstoeristen te ontvangen. Bij een conservatieve prognose zal het internationale toerisme jaarlijks met 5% toenemen, wat neerkomt op 13 miljoen verblijfstoeristen in 2030. En dat is *exclusief* cruisetoeristen en toeristen die in vakantieverhuur, zoals Airbnb, verblijven, want die worden niet in de cijfers meegenomen. Meer dan 6 miljoen bovenop de 7 miljoen verblijfstoeristen die Amsterdam nu al aandoen. En waarschijnlijk wordt het nóg meer.

Er is maar één conclusie mogelijk: de pogingen om toeristen te spreiden staan volstrekt niet in verhouding tot de enorme toename van buitenlandse toeristen die Amsterdam zullen bezoeken.

4. Spreiding is geen antwoord op de (ervaren) drukte

In Amsterdam is het toerisme sinds eind jaren 80, maar vooral de afgelopen vijf jaar, fors gegroeid. Het massatoerisme heeft ruim baan gekregen omwille van de te verwachten inkomsten en de groei van de werkgelegenheid. Het heeft echter ook geleid tot verschraling van het horeca- en winkelaanbod en het heeft de leefbaarheid in de binnenstad sterk onder druk gezet. Niet elke inwoner van de binnenstad of van Amsterdam klaagt over de drukte; iedereen heeft zo zijn of haar eigen belevingswereld. Maar

het is aannemelijk dat een forse groei en spreiding van het toerisme zal leiden tot steeds meer Amsterdammers die ontevreden zijn over de leefbaarheid van 'hun' buurt. Er bestaat een zogenaamde irritatieladder die vier stadia onderscheidt:

1. *Het stadium van euforie.* Toeristen worden gezien als een nieuwe bron van inkomsten en worden als gasten verwelkomd. Contacten tussen toeristen en lokale bevolking worden op prijs gesteld.
2. *Het stadium van apathie.* De groei van toerisme en recreatie wordt niet meer alleen als positief ervaren, maar wordt voor lief genomen. Het is tenslotte een goede bron van inkomsten. De contacten tussen toeristen en lokale bevolking worden formeler. Gasten worden klanten.
3. *Het stadium van (beginnende) irritatie.* De lokale bevolking heeft het gevoel de greep op de ontwikkeling te verliezen. Toeristische ondernemers bepalen in toenemende mate richting en aard van de ontwikkeling. Het aantal bezoekers is groter dan de lokale voorzieningen kunnen opvangen. De verschraving van het horeca- en winkelaanbod manifesteert zich.
4. *Het stadium van protest.* Toeristen krijgen de schuld van alles wat irritatie geeft (hogere belastingen, te weinig ruimte, hogere prijzen, onvoldoende betaalbare woningen etc.). Er verschijnen borden met teksten als *'tourists go home!'*. Of sommige bewoners trekken weg.

Het is de vraag of en wanneer de irritatiegraad een kantelpunt bereikt, ook in buurten die voorheen weinig toeristen ontvingen. In welk stadium van de irritatieladder bevinden buurten in Amsterdam als De Pijp en Westerpark zich nu? Wegen de aanvankelijke voordelen op tegen de ervaren nadelen en zijn de inwoners en de bestuurders nog steeds gelukkig met de toenemende drukte? Het absorptievermogen is niet onbegrensd en iedere buurt kent zijn kantelpunt, waarna de voordelen nadelen worden, waarna euforie protest wordt.

10 5. Spreiding zal de balans buiten de binnenstad snel verstoren

Naast de negatieve effecten in de binnenstad van Amsterdam zullen ook de andere stadsdelen en de regio snel te kampen krijgen met toenemende drukte. Als je vijfhonderd toeristen uit de binnenstad van Amsterdam weet te verleiden om een bezoek te brengen aan een plein in De Pijp, levert dat voor de binnenstad nauwelijks verlichting op. Voor De Pijp zal het echter snel leiden tot een gevoel van drukte.

Zoals het een wereldstad betaamt, is de binnenstad van Amsterdam altijd druk en levendig geweest. In zo'n historische, aantrekkelijke binnenstad zijn toeristen een verrijkend ingrediënt – met alle lusten en lasten die daarmee gepaard gaan. Voor een dorp of een woonwijk ligt dit vaak anders. Mensen die daar wonen, hebben dit niet gedaan met de idee dat er groepen toeristen of slingerende huurfietsen door de straten zouden gaan.

Op meerdere plekken in de regio rondom Amsterdam ontstaan al zorgen over de effecten van massatoerisme. Op Marken en in Muiden, Edam-Volendam en Zaandam wordt al voorzichtig aan de bel getrokken. Het is opvallend dat er niet meer lokale en regionale bestuurders zijn die zich afvragen of ze überhaupt het massatoerisme vanuit Amsterdam naar zich toe moeten willen trekken. Ook de balans rondom de (binnen)stad is veel kwetsbaarder dan het lijkt.

6. Spreiding zal het probleem vergroten

Naast het verleiden van toeristen in de binnenstad om elders te gaan kijken, wordt ingezet op het realiseren van nieuwe bezienswaardigheden en accommodaties buiten Amsterdam. Het idee is dat, vanuit Amsterdam gezien, zulke bezienswaardigheden de druk op het centrum zullen verlichten en dat, vanuit de regio gezien, men kan meeliften op de aantrekkelijkheid van Amsterdam. Het lijkt een win-winsituatie.

Maar wat zijn de consequenties hiervan? Als er écht aantrekkelijke bezienswaardigheden rondom Amsterdam bijkomen, zal Amsterdam als bestemming nóg aantrekkelijker worden. Het ligt dan voor de hand dat nóg meer toeristen naar Amsterdam zullen komen.

Daarnaast komen er nog meer hotels buiten Amsterdam, die nog meer ruimte zullen bieden aan nog meer toeristen. In de metropoolregio buiten Amsterdam komen er de komende jaren 14.000 hotelkamers erbij. De capaciteit in en om Amsterdam neemt dus sterk toe en de prijs zal daardoor *relatief* laag blijven. Zolang de toerist makkelijk naar het centrum kan komen om de eerdergenoemde *highlights* van de stad te bekijken, zal dit leiden tot nog meer drukte in de binnenstad. De binnenstad van Amsterdam heeft dan nog steeds de lasten, maar veel minder de lusten van deze toeristen, want zij zullen het grootste deel van hun uitgaven daar doen waar ze slapen.

Conclusie: Spreiding is een excuus om gewoon te blijven doorgroeien

Spreiding over een groter geografisch gebied lijkt in eerste instantie alleen maar winnaars op te leveren: meer gebieden kunnen profiteren van het toerisme, terwijl de binnenstad van Amsterdam wordt ontlast. In de bovenstaande punten hopen wij hierbij een aantal zeer kritische en relevante kanttekeningen te hebben geplaatst – waardoor er wat ons betreft weinig overblijft van deze veelgehoorde aanname van spreiding als oplossing voor de toenemende drukte in Amsterdam.

Maar we zijn nog niet klaar. Spreidingsbeleid – of het nou werkt of niet – is namelijk ook nog een excuus om gewoon te blijven inzetten op meer, meer, meer. Immers – is de gedachtegang – als we de toeristen kunnen spreiden over een groter gebied kunnen we zowel de lusten als de lasten beter verdelen. Zo kunnen de sector en de overheid blijven inzetten op nog meer groei in de toeristische sector.

12 Wanneer spreiding wordt gezien als dé oplossing, is er te weinig aandacht voor het maken van fundamentele keuzes en zullen we de balans in de stad onherstelbaar verliezen.
De spreidingsgedachte klinkt logisch en intelligent, maar in feite staat het de echte oplossingen in de weg.

Heb je vragen of wil je meedoen?
Stuur een mail naar
amsterdaminprogress@gmail.com

Spreiding is opgesteld door:
Stephen Hodes
Martin Boisen
Carla Hoffschulte
Isabel Mosk
Jos Arts

De publicaties van AiP zijn te vinden op
www.amsterdaminprogress.nl.
Ontwerp: Mainstudio, Edwin van Gelder

**UNFORTUNATELY,
ONCE AN ECONOMY
IS GEARED TO
EXPANSION, THE
MEANS RAPIDLY
TURN INTO AN
END AND “THE
GOING BECOMES
THE GOAL.”**

**The City in History,
Lewis Mumford**